

ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ АВГУСТ КЕНГАШЛАРИГА

Биз учун ота-оналаримиз, болаларимиз, яқин хеш-ақрабларимиз нечоғли муҳтарам бўлсалар, Ватан ҳам шундай азиздир, муътабардир...

Лисининг чет эл босқинчилари тажовузига қарши олиб борган курашига қаратмоғи керак. Тумарис массагет қабила-ларининг бошлиғи, ҳукмрон аёл...

қон билан сўғордим. Биронинг юртига зўравонлик билан бостириб кирганларнинг жазоси шу! — дейди. Ҳаттоки «Тумарис» эпосига яқун асар экан, бу ўринда Ватан тўшунчасининг нақадар муқаддас эканлиги хусусида таҳлилий фикрлар юрताди...

она тупроғим бошига келган балони даф қилиб, босқинчи Дорю лашкарини ҳалокатга олиб келдим, тўрт томоннинг ҳар қайсиси етти кунлик йўл, истаган тарафингизга кетаверинг. Барибир, бирчангизни оқлик ва ташналик емириб нобуд қилади. Менинг қоним эса шу ерда тўкилади», — деб ўлимнинг шодлик қаҳқаҳаси билан кутиб олади.

қинчиларига қарши кураш олиб бордилар. Муқанна ёв қўлига тушгандан кўра, оловда ёниб, «оловга қўшилиб мангуликка ўт бўлишни», «нафрат ўти каби ёниб, миллионлар қонига қўшилиш»ни афзал кўради.

Муқанна тимсолди Улуғ Ватан уруши йилларида ўзбек жангчиларни кўрмас, доворак ва ботирликка ундаган бўлса, ҳозирда ёшларимизни жисмоний ўзгариш бўлиб етиштиришга, маънавий бирик ва ҳамжихатликка, она Дيار, она тупроғини Ватани ардоқлашга ундайди.

- ...Менинг онам шу тупроқда туғилган, Боболарим шу тупроқда кўмилган. Шу тупроқда киндигимнинг қони бор, Шу тупроқда авлодимнинг қони бор. Шундан кетиб бўлайинми муттаҳам? Бир қарич ер топилмасми менга ҳам? Ўз бошимга юз минг бало келса ҳам, Шу тупроқдан силжимайман бир қадам...

Феруза МУҲАМЕДОВА, Тошкент шаҳар ўқитувчилар малакасини ошириш институтини тил ва адабиёт кабинетининг мудири.

Қиярбой ТУЛЕБОВ, Тошкент шаҳардаги 230-мактабнинг олий тоифали ўқитувчиси.

Кейинги йилларда педагог ходимлар, ўқувчиларда ҳам таълим-тарбия жараёни, ўқишга нисбатан муносибат ўзгариб бормоқда. Аммо нима бўлганда ҳам ўртамак ўқитувчилару шундай ўқувчилар кўчилигини ташкил қилаётганлигини ҳам сир тутиб бўлмайд.

Нима қилиш керак? Бизнинг мактабимизда 1986 йилдан бую «Фан гуруҳлари ҳисоботи ўн кунлиги» ташкил этилиб, юқоридаги саволга қисман бўлса-да, жавоб бериб келмоқдамиз.

Ўн кунлик ўқитувчиларни, биринчидан, ўз устларига ишлашга, изланишга, ҳар бир дарсга пухта тайёргарлик кўришга, кўргазмаликни оширишга, техника воситаларидан фойдаланишга, дарсларни ноанъанавий усулларда ташкил этишга ундаса, иккинчидан, ўз фани бўйича синфдан ва дардан ташқари ишларни яхшилаш, ота-оналар билан алоқани мустаҳкамлаш масъулиятини юклайди. Ўқитувчи ва ўқувчилар ўртасидаги тўсиқ олиб ташланади. Мактаб раҳбарларини ўз вазифаларини дилдан бажаришга чорлайди.

Мазкур тадбир инжобий натижа бераётганлиги сабабли, мана, етти йилдан буюни амалда бажариб келмоқдамиз. Ўн кунлик бир ўқув йилида 9 ёки 8 марта ташкил этилиши мумкин. Бу билан фанларнинг ялпи текшируви ҳам чек қўйилмайди. Ўқув йили давомида ўрганилмаган фан ҳам, ўқитувчи ҳам қолмайди. Ўқувчиларнинг билим даражаси ошади. Улар синфдан ташқари ишларга ўқув йили давомида жалб қилиб келинади.

ТАШКИЛИ ТАЙЁРГАРЛИК ДАВРИ. Директор хузуридаги йилги йиллик рекага асосан ўн ёки бу фан гуруҳлари ҳисоботини ўтказиш маълум қилинади. Шундан сўнг ойнинг биринчи ўн кунлигида ҳар бир ўқувчи ўн кунликда амалга оширилган вазифаларни тал-бирини белгилайди. Ўқувчилар билан синфдан ва дардан ташқари олиб бориладиган ишлар режаси ва дастури тузилади. Тузилган барча тадбирлардан бир нусхадан мактаб директоринга топширилади.

Синаб кўринг! ЎН КУНЛИК ТАҲЛИЛИ

ФАН ГУРУҲЛАРИ ҲИСОБОТИ ЎН КУНЛИГИ. Бунда қайси фанлар ўн кунлиги бошланган бўлса, шу фанларнинг ўқитилиши ўн кун очиб деб эълон қилинади. Ҳар бир ўқитувчи томонидан камда 4 соатдан дарс таҳлил қилиниши топириқ қилиб берилади. Дарсларга халқ таълими бўлимидан, ота-оналардан ва қўшни мактаблардан вакиллар таъриф этилади. Дарслар пухта тайёргарлик билан кўргазмалли ва техника воситаларидан фойдаланиб ўтилади, ўқитувчи ва ўқувчиларнинг ўн кунлик фаолияти ўрганилиб борилади. Шу даврда бир йўла ўқувчилар дардан ташқари бажариладиган ишлар вазифа қилиб берилади.

ЎқУНИНГ ДАВРИ. Ўн кунликда олиб борилган ишлар, синфдан ташқари ишлар таҳлил қилинади. Ҳар бир ўқитувчининг ўз фани юзасидан ўқувчилар билан тайёрлаган тадбири икроси кўрилади. Ўқувчилардан ёзма саволларга сўров ўтказилади.

Юқоридаги ишларнинг барчаси тугатилганидан сўнг ҳар бир ўқитувчи ўн кун мобайнида нима иш қилганлиги, неча соат дарс кузатишганини тўғрисида услуб бирлашма раисига ахборот беради.

Услуб бирлашма раиси ва илмий бўлим мудирилари ўн кунликдаги жами таҳлил қилинган дарсларнинг якуни билан танишиб чиқишади. Ташкилотчи синфдан ташқари ишларни ўрганади. Шундан сўнг услуб бирлашма йилги йиллик ўтказилиб, тегишли қарор қабул қилинади. Йилги йиллик ўн кунликда ўрганилган фан ўқитувчилари қатнашадилар. Қарордан нусха олиниб, илмий бўлим мудири ва ташкилотчи барча ҳужжатлар билан директор хузурига киришади ва ахборот беришади.

Юқоридаги барча ишлар директор томонидан танишиб, ўрганиб чиқилади ва директор хузуридаги кенгаш чақирилади. Йилги йиллик барча ўқитувчилар, кутубхона мудири тақдир қилинади.

Кенгаш йилги йилликда қайси фан ўқитувчиси қай даражада дарс таҳлил қилди, ўқувчилар билан нима иш олиб борди, неча соат дарс таҳлил қилинди— атрофида таҳлил этилиб, унинг иш фаолиятига баҳо берилади. Тегишли қарор қабул қилинади.

Барча ишлар амалга оширилгач, чорак охирида бўладиган педагогик кенгашда директор хузуридаги кенгашда қабул қилинган қарор тасдиқланади. Тегишли кишилар рағбатлантирилади, нуссон ва камчилики йўл қўйганлар оғохлантирилади, йўл-йўриқлар кўрсатилади.

Ҳар ойда камда 120—140 соат дарс рақбар ва ўқитувчилар томонидан таҳлил қилинади. Бу бир ўқув йилида 9 мартаба ўн кунлик ўтказилса, 1080—1220 соат дарс кузатилади, демакдир.

М. НОРМАТОВ, Фаргона вилояти Риштон туманидаги А. Авлоний номи мактаб директори, Ўзбекистон халқ маорифи аълочиси.

Бир соатлик дарс МУҚАДДАСИР БИЗ УЧУН ВАТАН

Ўзига қарам қилмоқчи бўлади. Тумарис золим подшонинг шум ниятини билиб, унинг тақлифини рад этади. Орада жанг кетади. Жонажон қабила ва она-Ватанини ҳамда халқининг оқшайтганлиги учун жанг қилган Тумарис душманларни мағлубиятга учратади. Курушининг бошини қон билан тўлғазиб, қон билан меҳра солар экан, ўз курашига яқун асар, «Эй номард... сен умринг бўйи қонга тўймадинг, мен эъ олтига амал қилиб сени

дларини босқинчи Доронинг қўлига қўриқдан кутаради, душманини ҳалокатга олиб боради. Гўё шақларнинг қазабига учраган, қулоқ-бурни кесилиб, бадани мотамотлаб бўлиб кетган Широқ Дорю қўшинини етти кунлик қўл-бўёбонга бошлайди. Алданган қўшин бошлиғи Широққон қалласини чапчи ташлайди. Широқ: «Мен ёнги, ёлғиз ўзим бутун боғли бир қўшинни енгдим, жонажон қабилаи шақлар ва

тупроқ осойишталиги деб Широқ ўзини ҳалокатга маҳкум этади. Бироқ душманини бир ўзи мағлубиятга учратади. Ватанимизнинг муқаддаслигини тарангун этган Ҳамид Олимжоннинг «Муқанна» асари Улуғ Ватан уруши даври ўзбек адабиётида муҳим воқеа бўлди. «Муқанна» жангчилар, Ватан ҳимоячиларига қарата ёзилган эди. Муқанна ва унинг севилимиси Гулойимлар Ватан ҳимояси учун араб бос

Амалий машғулотлар ТАРИХ ВА БУРЧ

Халқимиз тарихини, қадимий анъаналарини ёш авлодга етказишда мактаб тарихи ўқитувчилари асосий куч ҳисобланади. Бу борада Ўзбекистон халқ тарихи фанидан синфдан ва мактабдан ташқари ўтказиладиган тадбирлар асосий ўрин тутмоғи лозим. Бу каби ишлар ўқувчиларнинг атрофидаги билим олишларига, улар нутқининг ўсишига, маданий савияларининг ошишига, қолаверса, тарихимиз, маданиятимизга бўлган қизиқишларининг шаклланишига хизмат қилади. Шунингдек, ўқитувчи дарсларни тўғри ташкил қилиши, ўз устида иқоидий изланиши, ўқувчиларнинг мустақил ишларини кузатиб бориши, дарс давомида турли хил ўйинлардан фойдаланиши мумкин.

Синфдан ташқари тадбирларда, шунингдек, Ўзбекистон тарихи, маданиятимиз, анъаналаримиз, урф-одатларимизга оид ўйинлардан менинг фикримча қуйидаги йўналишда фойдаланиш мумкин:

Дарснинг турли жараёнларида ёки якуновчи дарсда ўйинлардан 10-15 минут давомида фойдаланиш мумкин. Бунда дарс ўзаро савол-жавоб тарзида, қизиқарли топириқлар ёзилган варақалар тарғибчи, тарихий номлар, шаҳарлар, шахслар, алломалар, ёзувчилар ҳаёти ва фаолиятига оид кроссвордлар ечиш орқали ўтилади.

Шунингдек, синфдан ташқари вақтларда, дарслар бўш пайларда байрамлар олдидан кечалар, викториналар, олимпиадалар, бирон-бир мавзуга атаб ўзаро баҳо кечалари ва бошқа ўйин машғулотларини ташкил қилиш, лозим. Нафақат мактаб миқёсида, балки мактабларо диспутлар, фан декадалари, олимпиадалар, ҳафталиклар уюштириш фойдалан ҳоли бўлмайди.

Юқорида айтилганидек, мактабларо ўтказиладиган ўзаро баҳо кечалари айнан битта мавзуга қаратилса, яна ҳам ихчам бўлади. Масалан, «Ўрта Осиё халқларининг мўғул-татар истилочлига қарши кураши» мавзусини олайлик. Саволлар ва топириқлар мактаб ўқитувчилари томонидан ўзаро келишилган ҳолда мўғуллар давлатининг пайдо бўлиши, Чингизхоннинг қўшни мамлакатлар ва Ўрта Осиёга юришлари, Олтин Ўрда хонлигининг вужудга кели-

ши, мўғуллар империясининг емирилиши каби мавзуларга боғлаб тузилади. Тадбирларнинг самарали бўлишини таъминлаш мақсадида савол ва топириқлар олдидан тайёрлашни, иштирок этувчи ўқувчиларга ўйиннинг мақсад ва вазифалари аниқ тушунирилиши, ролибларга бериладиган муқофотлар ва эъдалик савгалари жозибали бўлиши керак. Ўйинлар махсус майдончаларда, йилги залларда, ёв ва баҳор фаслларида эса маданият ва истироҳат боғларида ўтказилиши мумкин.

Ўзбекистон халқлари тарихи бўйича синфдан ташқари ўтказиладиган тадбирларни уч босқичга бўлиш мақсадида мувофиқ:

Қўйи босқич (5—7-синфлар), ўрта босқич (8—9-синфлар), юқори босқич (10—11-синфлар).

Қўйи босқич синфларида тадбир ва ўйинларнинг содда муқобиллардан, қўшма манбаларсиз, биргина дарслик миқёсида фойдаланган маъқул. Ўрта ва юқори босқичда эса бироз мурнабдор услуб, яъни қўшимча материаллардан фойдаланган ҳолда ҳаётин, ижтимоий савол ва топириқлар, маданиятимиз, анъаналаримизга оид ҳикматли сўзлар, мақоллар баҳсини уюштириш ҳам мумкин. Олиб бориладиган ишлар дастури ва режалар синф босқичларига мослаб тузиб чиқилади.

Шу ўринда синфдан ташқари ўтказиладиган тадбирлар қаторига тўғрақ ишларини ҳам киритиш ўринлидир. Ўтилган мазунни мустаҳкамлаш, ўқувчилар билим савиясини оширишга тўғрақ ишларнинг аҳамияти катта эканлигини айтиб ўтиш лозим, албатта. Тўғрақлар мазунлар мазмунига, ўқитувчилар имкониятига, ўқувчилар қизиқишига қараб бир ой мобайнида 1, 2, 3 марта ташкил қилинади. Тўғрақлар қатнашувчи ҳар бир ўқувчи синфига қараб мазунлар бўлиб берилади. Ўқувчилар маълум вақт ичда тайёр ёзма жавобларни топириқлардан, ўқитувчиси эса тайёр ишларни текшириб, кузатиб боради. Ўқувчилар дарс давомида ўзлаштирмаган билимларини тўғрақ машғулотларида мустаҳкамлайдилар.

Файзулла ТОЛИПОВ, Жиззах вилояти.

Топириқлар империясининг емирилиши каби мавзуларга боғлаб тузилади. Тадбирларнинг самарали бўлишини таъминлаш мақсадида савол ва топириқлар олдидан тайёрлашни, иштирок этувчи ўқувчиларга ўйиннинг мақсад ва вазифалари аниқ тушунирилиши, ролибларга бериладиган муқофотлар ва эъдалик савгалари жозибали бўлиши керак. Ўйинлар махсус майдончаларда, йилги залларда, ёв ва баҳор фаслларида эса маданият ва истироҳат боғларида ўтказилиши мумкин.

Ўзбекистон халқлари тарихи бўйича синфдан ташқари ўтказиладиган тадбирларни уч босқичга бўлиш мақсадида мувофиқ:

Қўйи босқич (5—7-синфлар), ўрта босқич (8—9-синфлар), юқори босқич (10—11-синфлар).

Қўйи босқич синфларида тадбир ва ўйинларнинг содда муқобиллардан, қўшма манбаларсиз, биргина дарслик миқёсида фойдаланган маъқул. Ўрта ва юқори босқичда эса бироз мурнабдор услуб, яъни қўшимча материаллардан фойдаланган ҳолда ҳаётин, ижтимоий савол ва топириқлар, маданиятимиз, анъаналаримизга оид ҳикматли сўзлар, мақоллар баҳсини уюштириш ҳам мумкин. Олиб бориладиган ишлар дастури ва режалар синф босқичларига мослаб тузиб чиқилади.

Шу ўринда синфдан ташқари ўтказиладиган тадбирлар қаторига тўғрақ ишларини ҳам киритиш ўринлидир. Ўтилган мазунни мустаҳкамлаш, ўқувчилар билим савиясини оширишга тўғрақ ишларнинг аҳамияти катта эканлигини айтиб ўтиш лозим, албатта. Тўғрақлар мазунлар мазмунига, ўқитувчилар имкониятига, ўқувчилар қизиқишига қараб бир ой мобайнида 1, 2, 3 марта ташкил қилинади. Тўғрақлар қатнашувчи ҳар бир ўқувчи синфига қараб мазунлар бўлиб берилади. Ўқувчилар маълум вақт ичда тайёр ёзма жавобларни топириқлардан, ўқитувчиси эса тайёр ишларни текшириб, кузатиб боради. Ўқувчилар дарс давомида ўзлаштирмаган билимларини тўғрақ машғулотларида мустаҳкамлайдилар.

Файзулла ТОЛИПОВ, Жиззах вилояти.

ТАРАДДУД

Тошкент вилоятининг Занғота туманидаги И. Оқунбобоев номи 8-мактаб жамоаси туманда биринчилардан бўлиб илм мақсадига янги ўқув йилига ҳозирлашди. Қўриқли материалларнинг таққислиги, таъмирлашдаги айрим муаммоларга қарамай, белгилаган режа ўз вақтида пинҳон ва пухта қилиб урдаланди.

Мақтабни янги ўқув йилига ҳозирлашда педагоглар қаторига ота-оналар, маҳалла аҳли ҳам яқиндан кўмаклашди. — дейди илмоқ директори Маҳмуд Ибрагимов. — Айниқса, оилалик ташкилотчи ҳисобланган «Қалдирич» ширкати ҳисса алоҳида ўйнаган вақтида, дераза ойналари, бўёқ каби таққис қуришни материалларини ўз вақтида етказиб беришиб, мушкулликни осон қилишиб, Шунингдек мактаб ошонаси, спорт зал, сузиш ҳавзаси кабиларни тўла таъмирлашда, «Қалдирич» ширкати аъзолари алоҳида жонбозлик кўрсатдилар.

Янги ўқув йилига ҳозирлик кўриш жамоамизда фақат таъмирлаш билангина чекланмайди. Чунотчи, ўқувчиларнинг учун дарслик ва дастурлар, ўқув қўланмалари, турли хил плакат, кўргазмалли қуролларни ҳам ҳозирлаб қўйди. Булардан ташқари, ўқитувчиларнинг анъанавий август кенгашларига ҳам пухта ҳозирлик кўраляпти. Шунин алоҳида қайд этмоқчи-

манки, бу йилги туманда ўтказилган август кенгашларида, шуёларда жамоамиздан ўз бешифар ўқитувчи маърузалар билан қатнашадилар.

Хуллас гаг-раверса у тугамаслигига эришди. Энг муҳими, о а Республикасини мустақиллигининг икки йиллигини ишонилликдек улкан анжуман турбиди. Бу байрамга бизнинг жамоамиз ҳам ўз ҳиссаларини қўшиш ниятида пухта таратдуд кўришимокда.

СУРАТДА: мактаб жамоаси бўлажак анжуманида олдидан ўзаро кенгаши олаётган пайтдан лаҳза. Х. МИРЗАКАРИМОВ олган сурат.

«Ўқитувчи» нашриёти томонидан рус мактабларининг туртинчи синфи учун дарс талабига мос «Ўзбек тили» дарслик нашр этилади. Мазкур дарслик бир неча йиллик меҳнат, саёр-тоқат билан изланиш ва тўпланган тажрибалар маҳсулидир. Муаллиф педагог-олима Марям Усмонова кўп йиллардан бери рус гуруҳлари талабаларига ўзбек тили фанидан дарс бериб, мазкур фанининг ўқитилиш услубида назария билан амалиётнинг ўзига хос таъминлаш муҳим эканлиги таъминлаш синаб кўрган. Шу босқич дарслик яратиб жараёнда муаллиф асосий эътиборини ўқувчиларнинг тафаккурини ўстиришга, нутқини ривожлантиришга ва сўз бойлигини оширишга қаратган. Дарслик тилининг содда ва раволиг ҳам унинг ютуғи.

М. Усмонованинг ушбу иши юзасидан кўплаб илқ сўзларни айтиш мумкин. Шу билан биргаликда мазкур дарсликнинг айрим жузъий камчиликлари борасида ҳам тўхталиб, истак ва мулоҳазаларимизни билдирмоқчимиз.

Дарсликларни варақлаганда МУКАММАЛЛИК ТАЪМИНЛАНСА

эмас, сийбат ва иктисодиётда, ҳам атамашуносликка эътибор анча кучайди. Дарсликда айрим сўзларнинг ўзбек тилида муқобили бўлишига қарамай, муаллифининг русча атамалардан фойдаланганиги яққол кўзга кўринади.

Ўтилган дарсни такрорлаш фойдадан ҳоли эмас. Аммо дарсликдаги такрорлиқ ўқувчини зериктиради, дарсга эътиборини сусайтиради. Мазкур дарсликда ҳам бир хил сарлавҳали матнлар кўп учрайди.

Дарсликка киритилган лугатларда ҳам, матнларда ҳам бир қатор чалқаш, мунозарали сўзлар, терминлар учрайдики, бизнингча, бунга босмаҳона нўсонлари ҳам сабабчи.

Катталар учун мўлжалланган нўсларда имло ва тилини бөлларига оид қандайдир хатолар ўтиб кетиши мумкиндир балки. Аммо бошқалар учун мўлжалланган нашрларда ҳеч бир хато бўлмагани керак. Бола нимани ўқиса, шунинг гевради ва ёзди. Сифатсиз чикарилган дарслик уни бир умр саводсиз қилиб қўйиши ҳам мумкин. Мазкур дарсликда эса таъминлашнинг муқаддас қўллар хатолар учрайди. Жумладан: «Фирюза» (39-бет), «Фирюза» (114-6.), 7 Нолбар, 7 ноябрь (72-6.), Сарёғ (68, 70, 94-6.), Сарёғ (139-6.), 8 Март, 8 март (108-6.), мағезин (94-6.), мағезин (95-6.), каби сўзларнинг хилма-хил ёзилиши фикримизнинг далилидир.

Ўқувчилар ўзбекча сўзларнинг русча маъносини билиш мақсадида лугатларга мурожаат қиладилар. Уларнинг дарслик устида мустақил ишларини енгиллаштириш мақсадида мазкур дарсликнинг 136 — 149-сўхифаларида «Ўзбекча-русча луғат» бериладган.

Лекин лугатдаги бош сўзларнинг ички алифбо тартибда тузилиши кўпол равишда алмаслиб кетган. Масалан: «Билан» (136-6.) бош сўздан кейин «бур билан» сўзи бирикмаси кетган. Лугатдаги ички алифбо тартибига биноан бу бирикма ўн олтинчи бош сўздан кейин берилиши керак эди. Алифбо ички тартибнинг бузилиши ўқувчиларнинг лугатдан тезкор фойдаланишда катта қийинчиликлар туғдиради. Бу таълим самарадорлигини оширишга салбий таъсир кўрсатади.

Юқорида саналган айрим камчиликларга қарамай, ҳолисона айтадиган бўлсак, мазкур дарслик ўз мазмунига кўра ўқувчилар учун муҳим қўланма ҳисобланади. Уялаймизки, муаллиф ҳам, нашриёт ходимлари ҳам юқоридаги мулоҳазаларимизни дарсликнинг келгуси нашрларида ҳисобга оладилар, унинг янада мукамил ва нуксонсиз чиқишига эришадилар.

ОЙНАИ ЖАҲОН СЕҲРИ

Биз — муаллимлар насимиз таъқозисига кўра, ўқувчиларнинг телевизорда бўлар-бўлмас кинолар кўриши, ёш бўлса ҳам тўғриларда сангит юриши каби ҳоллар билан қизиқиб тураимиз. Бу нишда ота-оналар ҳам яқин ерданми бўлишларини истаймиз. Шундай ота-оналар борки, болаларини тергаш ўрнига яқин йўл кўрсатган кишидан ҳафа бўладилар, ноллиб юрадилар, фарзадиларини модавозликка, кўп тул олиб юришга одатлантириб қўйганларини ўзлари ҳам сезмай қолдилар.

Ўқувчининг одобисиз, тарбиясиз ва қўлоқ бўлиб қоллишига телевизор орқали бериладиган тунги видеолар билан ҳам салмоқли хисса қўшилади, десак муболағ бўлмас... Негаки, дарс соатлариде яқин фильм, ёки эшиттириш бўлса, ўша кунни ёлғондан касал бўлиб қўйдиганлар ҳам оз эмас. Бундай турли баҳоналарга йилричи навбатда ота-она йўл қўймадлики керак.

Шундай оилалар ҳам борки, эрталаб очилган телевизор (танафусини мустақил қилганда) кўч бўйи ишлайверди, ўқувчи мактабга инкинчи навбатда борадиган бўлса, мукнасидадан тушиб барча кўрсатув ва фильмларни кўради. Бу ҳол кечқурун алламаҳалгача давом этади. Оқибатда боланинг фанлардан ўзлаштириши псайиб кетади, ахлоқи, одобиде ҳам салбий аломатлар пайдо бўлади. Телевизорни кўп кўриш соғлиққа ҳам жиддий зарар етказишини унутмаслик зарур.

Бунинг яна бир зарари, бола ўзи кўрган ҳоҳ яқин, ҳоҳ ёмон нарсатга тақлид қилиши мумкин. Бунинг мактабда танафус пайтларида синф ўқувчиларининг кеча кўрган киносини такрорлаб, бири бири билан «мушталашини» усулларини кўрсатганларида ҳам пайҳаш мумкин. Қани эди, ўрта баҳота ўқиётган ўқувчилар фан сирларини бири-бирига айтиб бераётганини ҳам кўрсак.

Яна бир ҳолат. Шанба кунлари телевизор орқали қизиқарли фильмлар намойиш қилина, айрим синфлардаги бир гуруҳ интизомсиз ўқувчилар дарсни ташлаб кетмоқдалар. Ота-оналар эса бундай ҳолини кўриб-қараб, лоқайлик қилмоқдалар.

Ҳар бир ота-она ўз фарзадилари қандай кўрсатув ва фильмларни кўраётганини эътибордан четда қолдирмасликлари зарур. Тони, ўқувчи ахлоқ нормаларига эид кўрсатувлар таъсирга берилиб кетмасин. Унинг ўрнига ота-боболаримиздан мерос бўлиб қолган катта-қадда ҳурмат, ёшларга меҳр-шафқат, меҳмондўстлик, ҳа-шар, чангаган одамга сув, кесаларга юм бериш, кўл ювмоқчи бўлган кишининг қўлига сув қуйиш, сояқ тутиш, ғам-ғусса тушган ҳондонга бориб ҳола-аҳвол сўраш сингари миллий урф-одатларимизни ўргансалар, бу борада ота-оналар ҳам озгина маъсулият сезсалар, нур устига аъло нур бўларди.

Котибжон МАҲМУДОВ, Наманган вилояти, Янги-кўрғон туманидаги 30-ўрта мактаб тарихи, одобнома фани муаллими.

ЯНГИ МАКТАБГА

ЯНГИ НОМ

Шу кунгача Чирочки тумани Анарўз қишлоғи аҳолисининг 600 нафар фарзанди эллингичи йилда қўрилган эски бинода ўқиб келишганда...

Зои РАҲМОН, Чирочки тумани.

ХАЙРПАШУВ КЕЧАСИ

Яқинда Тошкент давлат 2-Тиббиёт институти битирувчиларининг «Ўзбекистон Республикаси врачининг қасамиди»ни қабул қилиш аънавий маросими ҳақида...

Ш. Тўлаганов.

Юзга қараганда, ҳеч бир маъно касб этмайдиган «жўн сонлар» моҳияти, ҳаётинида ҳоҳлаганча учрайдиган турли туман геометрик шакллар мазмунига...

нинг мураккаб муаммоларини ҳам ҳал қилиб бераётгандай... Ана, у ўзи сезмаган ҳолда ҳаёлга тўлди. Аини пайтда Акмалхон ака Ал-Хоразмийдек улғур бобокалонимиз эзгу иштини давом эттиришдан, ёш авлодга илми ҳисобдан чуқурлаштирилган таълим бераётганлигидан боғинан...

— Айнан мана шу қурилма ҳозирча меннинг энг кенжа ихтироим десам, тўғри бўлар. Буни яратиш осон бўлмади. 1952 йилдан то 1972 йилгача олиб борган изланишларим асосида даставвал «Тригонометрик графомер» қурилмасини ясадим. Кейинчалик, айниқса, Рафур Гулом номидаги Сирдарё вилояти институтида ишлаган пайтда, юқорида номи зикр қилинган математик қурилмани такомиллаштирдим ва шу мавзуда «Тригонометрик графомер» китобини ёзиб, нашр эттирдим. 1982 йилгача яна бешта ҳаракатланувчи математик қурилмаларни ихтиро қилиш насиб этди.

Шундай қилиб Акмалхон домланинг тафаккур қобилияти, топқирлиги илми ҳисоб фанининг илгор намоёндаларининг иззат эътиборини қозонди. Бу ўринда шунинг алоҳида таъкидлаш лозимики, ўтган йили бўлиб ўтган ўқув-қўғазмал қўлланмалар кўриқ-танловидида кўпсонли мутахассислар томонидан «Акмал» қурилмасининг бутунги кун учун аҳамияти, шубҳасиз, катталиги тан олинди. Ва у ишлаб чиқаришга тавсия этилди.

«Халқ таълими илғорлари» энг яхши очерк учун танлови «АКМАЛ» НИНГ МУАЛЛИФИ

